

MÓDSZERTANI JAVASLAT FILMKLUB VEZETÉSÉHEZ

Bevezető gondolatok

Napjainkban egyre nagyobb szerepe van a vizuális kultúrának. A képek világa áthatja életünket, s lehet elmarasztalni vagy dicsérni a filmeket, a tényt nem tagadhatjuk: a filmeknek személyiséget formáló hatása van. Már a 60-as években megfogalmazták ezt, amikor még jóval kevésbé volt fejlett a vizualitás, s a filmes világ, mint napjainkban. Ahogyan a filmes szakemberek napjainkban is értik, a film a modern kor népművészete.¹ Számtalan tanulmány születik a filmesztétika területén, de bőven találhatóunk olyan írásoknak is, melyek a média, s a vizuális világ hatásairól szólnak, melyek jelentőségét és az emberekre gyakorolt hatását senki sem vitatja. Ugyanakkor ezek a tanulmányok kiemelik azt is, hogy a filmeknek saját nyelvezetük van, tele vannak szimbolikával, vagy éppen olyan absztrakciókkal, melyek a hétköznapi életünkben is megjelennek.² Ugyanakkor éppen ezért ismerős is lehet a számunkra. Talán ez első hallásra furcsának tűnhet ez a paradox, de gondoljunk csak arra, hogy kortól, nemtől, kultúrától függően van, amit a nézők jobban értenek, s van, amit kevésbé. S éppen ez adja meg elsősorban a filmklubok szervezésének létjogosultságát. Magunk előtt látjuk a film egy jelenetét, amint az adott témát valóságosnak tűnően dolgozza fel. A nézők részben átélik az eseményeket, de külső szemlélőként, így nagyobb objektivitásra van lehetőségük. Ugyanakkor a személyes élményeik, tapasztalataik már egy olyan többletet adnak, amiről érdemes beszélni. Egy számunkra érdekes film nézése során olyan személyes bevonódás jön létre, mely megadja annak a lehetőségét, hogy átgondoljunk, mérlegeljünk valamit, anélkül, hogy valóban át kellene azt élnünk.

Miért jó egy film, s mire jó egy filmklub a keresztyén katechézis területén belül? A már előbb említettek alapján, közös beszélgetési alapot teremt. Számos olyan kihívás van napjainkban, melyre mindenképpen szükséges reagálnunk, de ahhoz, hogy a jelen lévők részben közös alaphangra találjanak, meg kell keresni a közös ismereteket, közös pontokat. Egy-egy vetítés ebben segítséget jelenthet. Istennek hála, nem kell átelnünk ahhoz egy hozzátartozó haldoklását, hogy valami fogalmat nyerjünk arról a tusáról, ami ilyenkor lezajlik mind a haldoklóban, mind a családtagokban – hogy csak egy konkrét példát említsek. A filmek ábrázolásmódja mára rendkívül hitelessé vált. A színészek által megformált karakterekben fölfedezhetjük a mindennapok embereit, vagy éppen saját magunkat. Külső szemlélőként, akár rádöbbenhetünk olyan pontokra, mozgatórugókra is, melyeket saját cselekedeteink mögött nem látnánk meg. Természetesen nem szeretném dicsőíteni a film szerepét, hiszen bőven találkozhatunk a káros hatásaival is. Az emberideál (akár női vagy férfi kép) a média hatására eléggé eltorzult. Ha megnézzük a mai slágerfilmeket, nagy többségében az embereszményt a sikeres, szép, lehetőleg tökéletes alakú, gazdag, kevés lelkiismerettel, esetlegesen kevés lelkiismereti aggálllyal rendelkező férfi vagy nő jelenti. A többiek pedig az ún. „lúzerek”, akiket nem szükséges észrevenni, maximum egy-egy mellékszereplő lehet az életben. Ez azonban nem jelenti azt, hogy el is kell vetnünk a filmek, s filmvetítések lehetőségét. Napjaink mozija sok aktuális témát jár körül, s az alkotó világszemléletének megfelelően ábrázolja a körülöttünk lévő világot, s az adott problémakört. Talán éppen a mi szájízunk szerint, vagy abszolút attól eltérően. Mégis, mindannyian tapasztaltuk már, hogy egy-egy történet szinte odabilincsel bennünket a képernyő, vagy a mozivászon elé, s lelkünkben együtt sírunk, együtt nevetünk a szereplőkkel.

A film azonban nem alapvetően rossz és elvetendő dolog. Eszköz, melyet használhatunk helyesen. Pál apostol szavait szeretném idézni: „Minden szabad nekem, de nem minden használ. Minden szabad nekem, de ne váljak semminek a rabjává.” (1Kor 6,12). Az eredeti görög szövegben az apostol itt az „irányító – irányított” szavakkal játszik. Minden szabad

¹ Lukács Antal: Filmesztétikai vázlatok, Magvető Kiadó, Budapest, 1973. 9. p.

² André Bazin: Mi a film? Osiris Kiadó, Budapest, 1995. 10 – 15. p.

tehát, de ne feledjük el, hogy az irányítás (az eszközök irányítását értem ez alatt) a mi kezünkben van. Ez a filmklub vezetésére is igaz kell legyen. Ahhoz, hogy valóban hatásos legyen a vetítés és az azt követő beszélgetés, az egész terepet – elejétől a végéig, uralnunk kell. Az alábbiakban néhány javaslatot szeretnék megfogalmazni ehhez. Valószínűleg az olvasók közül többen úgy gondolják majd, hogy a leírtak nagy része már ismerős a számukra, hiszen főleg a gyakorlat oldaláról közelítem meg a filmklub vezetés, szervezés fortélyait. Remélem ők is találnak, számukra érdekes és hasznos információt a továbbiakban. Vannak azonban olyan katechétáink is (fiatalok és idősebbek), akik most ízlelgetik a filmklub módszerét. Számukra talán nem haszontalan ez az összefoglaló.

S ha már filmklubokról beszélünk, egy felméréssel találkoztam nemrég. Manapság sokan válogatás nélkül nézik a filmeket, éppen ezért tartják fontosnak az iskolai médiaoktatást is, mely az érték alapú választásra kíván nevelni. Ugyanakkor egy 1992/1993-ban végzett kutatás szerint a tudatos, szelektáción alapuló filmválasztás sokkal erősebb azokban az emberekben, akik filmklubokat látogatnak. A tudatosságuk mellett kiemelték, hogy nemcsak nézik a filmeket, hanem látják a történetek mögött vonuló szálakat is. Ilyen oldalról nézve a tudatosságra nevelés eszközévé is válhat a filmklub a számunkra, ha megfelelő előkészítéssel, felkészültséggel, átgondoltsággal közelítünk hozzá.

A filmklub kezdeti lépései

Amikor fölmerül bennünk a gondolat, hogy a gyülekezetben, ifjúsági körben szeretnénk filmet vetíteni, sokszor nem is tudjuk, hogyan kezdjük hozzá. Érdeemes letisztáznunk először magát, a fogalmat. Bár a filmekkel, műfajukkal, esztétikájukkal sokan foglalkoznak, a filmklubbal kevesen. Éppen ezért nincs hivatalosan elfogadott meghatározása sem. Általában azonban mégis olyan szervezett alkalmak tartoznak ide, melyeken filmvetítéssel, s azt követően előadással, beszélgetéssel találkozhatunk.

1. Filmklub programtervezetének elkészítése

a. Téma - filmválasztás

Ehhez elsőként végig kell gondolnunk, mi a célunk a filmvetítéssel. Milyen korosztályt, milyen csoportot akarunk megtalálni, s mit szeretnénk mindezzel elérni. Ezeket végiggondolva szükséges egy (legalább fél – egy évre szóló tervezetet készíteni). Ha egy meglévő ifjúsági vagy más gyülekezeti csoport számára készítjük elő az alkalmakat, könnyebb dolgunk van, hiszen jól ismerjük a ránk bízottakat. Ismerjük a beállítódásukat, érdeklődésüket, azokat a pontokat, melyekre a filmek kiválasztása során figyelniük kell. A történet jó megválasztása rendkívül fontos – a filmklub sikere, fennmaradása múlhat rajta. Jól tudjuk, sokszor kiváló az alaptörténet, mondanivalója is lenne a filmnek, de a stílusa, szövegezése miatt nézhetetlenné válik egy keresztyén közösség számára. Manapság pedig a filmes szakmában sokszor sikk vulgáris szavakkal, túlzott erotikus töltetű jelenetekkel megterhelni egy-egy alapjaiban jónak mondott történetet. Ez pedig sok esetben megbotránkozást válthat ki. Törekednünk kell a helyes egyensúlyra, melyben jól kell ismernünk a filmet, s a célközönséget (esetleges reakcióikat is). Mi tudjuk, hogy mit „bír” a csoport, milyen jellegű filmeket nem érdemes levetítenünk közöttük. Ha pedig, mivel a céljaink között szerepel az adott témát érintően a sokkolás is, mégis egy „nehezebb” történetet választunk, azt jelezzük jó előre. Mind a jó közös beszélgetést, mind a későbbi folytatást megfojthatja a jelenlévőkben felébredt csalódottság érzése.

Hogyan válasszuk filmet? Lehetséges egy-egy konkrét témához kapcsolódni. Ha amúgy is készítünk a csoport számára egy éves tematikát, akkor ebbe szépen beleépíthetjük a vetítéseket is. Ha körbejártunk egy adott területet, annak lezárásaként is fölhasználhatjuk a filmeket, esetleg egy új téma előtt, bevezetésként. De mindezekről függetlenül is választhatunk történetet. Rendkívül fontos, hogy a korosztályi sajátosságokat tartsuk szem előtt. Legyen olyan az alaptörténet, melyet megérthet a csoport, melyben képessé válhat a

bevonódásra, s az azt követő beszélgetés során a fejlődésre, közös gondolkodásra. A legérdekesebb film is unalomba és érdektelenségbe fulladhat egy nem korosztályos sztori miatt.

b. Milyen időnként?

Kezdő filmklubok esetében gyakori veszélyforrás, hogy az első jó élmények hatására megsűrűsödnek a filmvetítések. Ez azonban azt a veszélyt rejt magában, hogy a különlegességük, egyediségük elmúlik. Ráadásul egy-egy alkalom több órát (akár 3-4 órát is) igénybe vehet, s ez minden héten megterhelővé válhat a résztvevők számára. Érdeemes havonta, de még inkább két havonta megszervezni a rendezvényeket. Így a várakozás öröme és jó ízét is átélhetik a csoport tagjai, ugyanakkor lehetőség van közben külsősök hívogatására is.

2. Megfelelő helyszín megtalálása

Egy gyülekezeti csoport esetén általában gyülekezeti teremben tartjuk az alkalmakat. Fontos azonban végiggondolnunk, hogy valóban alkalmas-e az adott helyiség a filmvetítésre. El tudjuk-e kellően sötétíteni a helyiséget, elég tágas, vagy nem túl tágas-e az adott hely a csoport számára. Tudunk-e olyan időpontokat találni a már megtalált helyen, amikor a közös beszélgetést, filmvetítést nem fogják megzavarni, nem hangzik-e be túl erősen a környező zaj a terembe. Sajnos a kereteink ritkán engednek, de ha lehetőség nyílik rá, érdemes vetítésvászonnal, projektorral végezni a filmek vetítését. Így ugyanis sokkal élvezetesebbek lesznek, mintha televíziót használnánk. Ha azonban nincs más megoldás, lehetőleg minél nagyobb képernyős televízióval dolgozzunk.

3. Jogi háttér

Természetesen a filmklubok tartásának is van jogi háttere. Elsődlegesen a legfontosabb, hogy eredeti verzióval (lehetőleg ne másolt vagy kalóz) példánnyal dolgozzunk. Másrészt nem hirdethetjük mozielőadásként, esetleg filmvetítésként. Akkor ugyanis a mozira vonatkozó jogszabályok lennének érvényesek ránk és jogdíjat kellene fizetnünk. Ha azonban a témához kapcsolódó előadást, s az ehhez tartozó kísérőfilmet említjük, akkor nyugodtan fölhasználhatjuk a saját kereteink között.

Lehetőség van a filmklub regisztrációjára is. A Magyar Filmklubok és Filmbarátok Szövetségénél való regisztrálás hivatalossá teszi a filmklub alkalmait, s évenként nem nagy összegű (kb. 2000 Ft) tagdíjjal jár.³ A Szövetség honlapján általában évente több pályázatot is találunk, melyek elnyerésével lehetőségünk adódik a gyülekezet által vezetett filmklubokat is fejleszteni.

4. Előkészület egy-egy alkalomra

a. A megfelelő körülmények megteremtése

Az itt leírtak leginkább néhány mondatos útravalóként kívánnak szolgálni, mintsem részletes munkatervként. A figyelem felkeltésére érdemes plakátot készítenünk, (ezt már korábban is említettem, akkor is hasznos, ha ifjúsági csoportunk állandó tagjait várjuk a rendezvényre). Ha ez eléggé figyelemfelkeltő, nagyobb létszámú csoporttal találkozhatunk az alkalmon. Ugyanakkor arról sem szabad elfeledkeznünk, hogy a filmek általában 1,5 -2 órák, így jó ha a beszélgetés előtt legalább néhány percnyi szünetet tartunk. Különösen élvezetessé tesszük a rendezvényeinket, ha a szünet alatt rágsálnivalót, üdítőt vagy teát is kínálunk a résztvevőknek. Ez különleges hangulat teremt, s kötetlen beszélgetésre is lehetőséget ad. Egy-egy nyomasztóbb történet után a szeretetvendégség segíti a feloldódást is.

b. A filmről, adott témáról való beszélgetés előkészítése

³ <http://www.filmklubsozov.hu/index.php?page=aboutus>

Természetesen, ahogyan a módszertani ajánlás legelején már elhangzott, szükséges, hogy kezünkben tartsuk mindvégig a fonalat. Ne uraljuk a terepet a szó uralkodás értelmében, de tudjuk, hogy milyen mozzanattal mit szeretnénk elérni. Ehhez jól kell ismernünk magát a filmet, s az elérni kívánt célunkat is. A filmes háttér alapos megismerését segíti, ha utánanézzünk azok a kritikáknak, elmélkedéseknek, gondolatsoroknak, melyek az adott történetről megszülettek. Néhány internet cím, ahol az adott történettel kapcsolatban információkat olvashatunk (a filmek hivatalos honlapjain kívül):

www.port.hu – itt, mind a mozifilmek, mind egy-egy televízióban levetített darabbal kapcsolatban a nézők véleményét láthatjuk. Ez segítséget jelenthet a számunkra a vélemények általános felmérésében.

<http://www.moziplussz.hu/filmek.php> - rövid leírás mellett olvasói véleményeket, kritikákat találunk, de hivatásos filmkritikusok is elmondják a véleményüket.

<http://vajtful.hu/archivum/category/filmkritika> - Keresztyén írások, filmkritikák nem csak keresztyén filmekről.

http://www.xn--filmvilg-fza.hu/xereses_frame.php?&mod=kereses&cikk_id=9006 Filmvilág című folyóirat online változata.

www.magyar.film.hu – nemcsak magyar filmekről hivatalos kritikák.

Természetesen, ha sok háttéranyagot találunk is, nem szükséges ezekben elvesznünk, s aprólékosan a beszélgetés során elmondanunk ezeket. Sokkal fontosabb, hogy vezetőként mi átlássuk a film minden egyes részletét, az esetleges félreértelmességek miatt. A történeteket azonban kiindulópontnak használjuk, amiből kreatív, sokat mondó, építő beszélgetés alakulhat ki.

Ha lehetőségünk van rá, a téma egy-egy szakértőjét érdemes meghívunk, aki esetlegesen egy rövid bevezető előadást tart vagy éppen vezeti a film utáni beszélgetést. Itt gondolhatunk egy pasztorálszichológusra, esetleg a csoportunk számára nem ismert ifjúsági vezetőre, stb. A lényeg, hogy meghívott vendégünk kompetens és hiteles személy legyen az adott témában. Pl. ha a férfi-nő kapcsolat a téma, lehetőleg ne egy hosszú évek óta egyedül élő személyt kérjünk meg a beszélgetésre.

c. Rendezvények felépítése

Ahány filmklub, annyi féleképpen lehet megtartani egy-egy alkalmat. A filmklub rendkívül kreatív műfaj, mely a vezető aktivitását igényli. Minden esetben törekedjünk arra, hogy a csoportra szabott módon készítsük elő és vezessük a rendezvényünket. Éppen ezért a Református Pedagógiai Intézet által készített filmklub ajánlókban nem komplett óravázlatok szerepelnek, sokkal inkább a feldolgozáshoz kívánunk néhány segítséget adni. A filmhez kapcsolható témához szerepel egy-egy bevezető játék vagy éppen feldolgozást elősegítő csoportmunka és néhány bibliai igé, melyek vagy a feldolgozást, vagy magát a téma megértését erősítik. Természetesen játék, vagy más feldolgozás ötlet nélkül is lehetséges beszélgetést tartani, hiszen ezek kicsit még hosszabbá teszik az együtt töltött időt. Az aktivitást igénylő feladatok azonban a felfedeztetés, elgondolkodtatás, mozgatás módszereivel arra adnak lehetőséget, hogy még közelebb kerüljön az általunk képviselt mondanivaló a jelenlévőkhöz.

A klubok időtartama sok csoport számára nehéz kérdés. A 3-4 óra hosszú idő egy délutánból, de merjük rászánni magunkat a filmek utáni beszélgetésre. Ezekben ugyanis lehetőség adódik a problémás, nehezen érthető kérdésekről való közös gondolkodásra, feloldásra, értelmezésre.

Ha nincs túl sok időnk, s egy következő alkalommal szeretnénk folytatni a beszélgetést, akkor is legalább arra kérjük meg a jelenlévőket, hogy egy-két mondatban fogalmazzák meg, mit mondott számukra a film, mi fogta meg őket benne. Ha lehet, papíron rögzítsük is ezeket, így ugyanis lehetőségünk adódik a következő beszélgetés során visszatérni az elhangzottakhoz. Sőt, a későbbi (mondjuk néhány nappal, egy héttel később tartandó) beszélgetés során szintén jó, ha egy bevezető körrel kezdünk. Ennek során mindenki elmondhatja azt, amit benne az elmúlt napok során érlelődött a történettel, mondanivalóval kapcsolatban. Mivel más-más oldalról közelítjük meg az eseményeket, így a filmnek több, különböző részlete fog felidéződni, s egy jó beszélgetés alap születik meg.

d. A klub vezetőjének szerepe

Mint mindent csoport esetében, itt is rendkívül hangsúlyos a vezető szerepe. Mivel ennek az ajánlásnak nem feladata a csoportvezető szükséges erényeinek a taglalása, nem kívánok részletesen kitérni rá, de néhány dolgot nem szabad elhallgatnunk a filmklubok kapcsán sem. Ahogyan minden katechéta esetében, a filmklubok vezetői esetében is fontos, hogy ez a személy legyen empatikus, kongruens (hiteles) és kompetens. Az empátia szükséges a beszélgetések során való őszinte, sokszor rendkívül bensőséges megnyilatkozások megfelelő kezeléséhez, ugyanakkor nem jelent egyet a teljes azonosulással. Megértés, elfogadás a krisztusi szeretet jegyében, de nem értékrend nélküli ráhagyás a másik emberre. Ha a vezető maga is törekszik erre az empatikus légkörre, az egész csoportra jellemző lesz. Ez később a beszélgetések színvonalát és mélységét is meghatározza, s néhány ember csoportjából egymást erősítő, támogató közösséggé válhatnak. Empatikus hozzáállással bizalommal teli légkör alakulhat ki a jelenlévők között, mely a nyílt, őszinte beszélgetésekhez szükséges.

A kongruencia a kisebbek és a nagyobbak között is rendkívül fontos. Különösen a serdülőkorra jellemző a hitelesség iránti erős igény. Mit jelent ez egy filmklub vezetőjének esetében? Őszintén vállaljuk fel a gondolatainkat. Természetesen ne feledjük el, hogy mint vezetőknek, nagyobb a felelősségünk, s nem azért vagyunk a csoportban, hogy magunk mögé utasítsunk mindenkit és uraljuk a terepet, s mindenki bennünket hallgasson. De hamis, nem őszinte véleményt nyilvánítani egy-egy téma kapcsán, csak azért, mert úgy gondoljuk, hogy ezt várják el tőlünk, nem tesz jót sem a csoportnak, sem az ott lévő kapcsolatoknak. Nem kell mindentudónak mutatkoznunk, nyugodtan elmondhatjuk azt is, ha egy-egy kérdésre nem tudunk válaszolni. Nem ismerhetjük sem a film minden apró részletét, sem minden háttérinformációját, sőt még a témával kapcsolatban is érhetnek bennünket felkészületlenül kérdések. Természetesen jó, ha ilyenkor felajánljuk, hogy a következő alkalomra utána nézünk, amit feltétlenül tegyünk is meg. Ha valamilyen oknál fogva nem tudjuk megtenni, inkább ne tegyünk felelőtlen ígéretet. Ez a csoport bizalmát ingathatja meg.

Ugyanakkor az egyéni kompetencia elengedhetetlen. Ha nem ismerünk elég alaposan egy-egy témát, akkor vegyük a fáradságot a megfelelő kutatáshoz, előkészítéshez. Így ugyanis elkerülhető az üres, bár sokszor kegyes frázisok puffogtatásának kísértése. Ha kompetensek vagyunk, s megfelelően uraljuk a témát, akkor azt is meg tudjuk látni, hogy mikor kezd parttalanná válni egy beszélgetés, hol érdemes rövidre zárni a túl messzire kanyarodó gondolat-szálakat, mikor kell – akár hosszabban is – hallgatnunk a jelenlévők ventilálását, s mikor szükséges megszólalnunk.

A film napjaink népművészete – mondják a filmesztéták, kritikusok. Legyünk bátrak, s mint eszközzel, éljünk helyesen és jól vele, s legyen elég bátorságunk a jó filmklub megszervezéséhez!